

Львівський національний університет імені Івана Франка
(повне найменування вищого навчального закладу)
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан філологічного
факультету
проф. Пилипчук С.М.

30 серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

	(назва навчальної дисципліни)
галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальність	<u>035 Філологія</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізація	035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська, 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська, 035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.039 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словенська
факультет	(назва спеціалізації) <u>філологічний</u> (назва інституту, факультету, відділення)

Робоча програма навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» для студентів I курсу за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізаціями 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська, 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська, 035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.039 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словенська, “30” серпня 2019 року.
– 11 с.

Розробник: **Федик Любов Стефанівна**, старший викладач кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького.

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького.

Протокол № 1 від “30”серпня 2019 р.

Завідувач кафедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

_____ (проф. Татаренко А. Л.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“30”серпня 2019 р.

Затверджено Вченою радою філологічного факультету

Протокол № 1 від “30” серпня 2019 року

“30” серпня 2019 року

Голова _____ (проф. Пилипчук С.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 03 Гуманітарні науки Напрямок підготовки	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 035 Філологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5	Спеціалізації	1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____	035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська, 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська, 035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.039 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словенська	Семестр	
(назва)		1,2-й	-й
Загальна кількість годин – 180		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 у першому семестрі, 3 у другому семестрі, самостійної роботи студента – 3,6 у першому семестрі, 2,6 у другому семестрі	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	32 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		48 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		100 год.	год.
		Індивідуальні завдання: год.	
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1 до 1,1

Мета та завдання

Мета: ознайомити студентів з історією виникнення старослов'янської мови, передумовами виникнення старослов'янської писемності, особливостями розвитку її фонетико-граматичної структури, праслов'янською основою звукової системи та системи словозміни старослов'янської мови, основними законами, що визначали розвиток праслов'янської мови.

Завдання: навчити читати та перекладати тексти старослов'янською мовою, розпізнавати окремі мовні факти, властиві старослов'янській мові в різні періоди її розвитку, визначати походження звуків та форм, зіставляючи із сучасним мовним матеріалом, реконструювати архетипи словоформ, здійснювати фонетичний та морфологічний аналіз тексту.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- історію виникнення першого впорядкованого слов'янського письма;
- особливості фонетичної системи старослов'янської мови та історію її формування;

вміти:

- читати та перекладати українською мовою старослов'янські кириличні тексти;
- давати історико-лінгвістичний коментар до явищ старослов'янської фонетики;
- відновлювати історичні зміни звуків, що належать до праслов'янського періоду;
- використовувати українську мову як державну в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійному спілкуванні;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- організовувати процес свого навчання й самоосвіти;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- застосовувати філологічні знання для розв'язання професійних завдань;
- окреслювати основні проблеми дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, пояснювати їх взаємозв'язок у цілісній системі знань.

Програма навчальної дисципліни “Старослов'янська мова”

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Виникнення і розвиток старослов'янської літературної мови.

Тема 2. Слов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності.

Тема 3. Звукове та числове значення літер кирилиці. Діакритичні знаки.

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст.

Тема 5. Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст.

Тема 6. Формування слов'янської системи вокалізму.

Тема 7. Формування слов'янської системи консонантизму.

Тема 8. Основні випадки чергування голосних у старослов'янській мові.

Змістовий модуль 3.

Тема 9. Іменник у старослов'янській мові. Граматичні категорії іменника. Поділ на відміни.

Тема 10. Особливості відмінювання іменників у старослов'янській мові. Взаємодія відмін іменників, причини та наслідки.

Змістовий модуль 4.

Тема 11. Займенник у старослов'янській мові.

Тема 12. Прикметник у старослов'янській мові.

Змістовий модуль 5.

Тема 13. Граматичні категорії дієслова. Основи дієслова. Класи дієслів.

Тема 14. Теперішній час. Дієслівні форми майбутнього часу.

Тема 15. Аорист.

Тема 16. Імперфект.

Тема 17. Перфект, плюсквамперфект.

Тема 18. Наказовий спосіб. Умовний спосіб.

Тема 19. Іменні форми дієслова. Інфінітив, супін. Активні дієприкметники теперішнього та минулого часу.

Тема 20. Пасивні дієприкметники теперішнього та минулого часу. Зворот «давальний самостійний».

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Виникнення і розвиток старослов. літ. мови.		2	2			6						
Тема 2. Слов'янські азбуки.		2	2			4						
Тема 3. Звук. та числ. значення літер кирилиці.		2	2			4						
Разом за зм. модуль 1		6	6			14						
Змістовий модуль 2.												
Тема 4. Вокалізм старослов.		2	2			8						

мови 2 пол IX ст.													
Тема 5. Консонантизм старослов. мови 2 пол IX ст.		2	2			6							
Тема 6. Формування слов. системи вокалізму.		2	2			10							
Тема 7. Формування слов. системи консонантизму.		2	2			10							
Тема 8. Основні випадки чергув. голосних у старослов. мові.		2	2			10							
Разом за зм. модуль 2		10	10			44							
Модуль 2													
Змістовий модуль 3.													
Тема 9. Іменник у старослов. мові.		1	4			3							
Тема 10. Особливості іменникової словозміни.		2	4			4							
Разом за зм. модуль 3		3	8			7							
Змістовий модуль 4.													
Тема 11. Відмінювання займенників.		1	2			3							
Тема 12. Відмінювання прикметників.		1	2			4							
Разом за зм. модуль 4		2	4			7							
Змістовий модуль 5													
Тема 13. Дієслово у старослов. мові.		1	2			4							
Тема 14. Теперішній та майбутній час.		1	2			2							
Тема 15. Аорист.		2	4			4							
Тема 16. Імперфект.		2	2			4							
Тема 17. Перфект, плюсквамперфект.		1	2			2							
Тема 18. Наказовий та умовний спосіб.		1	4			4							
Тема 19. Активні дієприкметники		2	2			4							
Тема 20. Пасивні дієприкметники.		1	2			4							
Разом за зм. модуль 5		11	20			28							
Усього годин		32	48			100							

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виникнення і розвиток старослов'янської літературної мови.	2
2	Слов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності.	2
3	Звукове та числове значення літер кирилиці. Діакритичні знаки.	2
4	Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст.	2
5	Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст.	2
6	Формування слов'янської системи вокалізму.	2
7	Формування слов'янської системи консонантизму.	2
8	Основні випадки чергування голосних у старослов'янській мові.	2
9	Класифікація іменників на відміни.	4
10	Особливості іменникової словозміни.	4
11	Розряди займенників за значенням. Особливості відмінювання займенників.	2

12	Відмінювання прикметників.	2
13	Основи дієслова. Класифікація дієслів.	2
14	Відмінювання дієслів у теперішньому та майбутньому часі.	2
15	Різновиди аориста. Способи утворення аориста.	4
16	Утворення особових форм імперфекта та зміни в них.	2
17	Утворення особових форм складних минулих часів, зміни в них.	2
18	Особові форми наказового та умовного способу, їх еволюція.	4
19	Творення та відмінювання активних дієприкметників.	2
20	Творення та відмінювання пасивних дієприкметників.	2

На практичних заняттях розглядаються теоретичні питання з даної дисципліни, студенти вчаться читати і перекладати старослов'янські тексти українською мовою, застосовувати набуті теоретичні знання на практиці, робити фонетичний аналіз слів старослов'янської мови, послідовно відновлювати фонетичні зміни звуків та слів праслов'янського періоду, визначати походження окремих звуків та звукосполучень, відтворювати архетипи слів та форм.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія виникнення старослов'янської літературної мови.	6
2	Слов'янські азбуки. Характеристика пам'яток старослов. писемності різних редакцій.	4
3	Звукове та числове значення літер кирилиці.	4
4	Особливості системи голосних старослов. мови 2 пол IX ст. Пізніші звукові процеси, відображені в пам'ятках XI ст.	8
5	Особливості системи приголосних старослов. мови 2 пол IX ст.	6
6	Походження голосних старослов. мови.	10
7	Походження приголосних старослов. мови. Тенденція до палаталізації приголосних у праслов. мові.	10
8	Кількісне та якісне чергування голосних.	10
9	Класифікація іменників на відміни.	3
10	Особливості іменникової словозміни.	3
11	Розряди займенників за значенням. Особливості відмінювання займенників.	4
12	Відмінювання прикметників.	4
13	Основи дієслова. Класифікація дієслів.	4
14	Відмінювання дієслів у теперішньому та майбутньому часі.	2
15	Різновиди аориста. Способи утворення аориста.	4
16	Утворення особових форм імперфекта та зміни в них.	4
17	Утворення особових форм складних минулих часів, зміни в них.	2
18	Особові форми наказового та умовного способу, їх еволюція.	4
19	Творення та відмінювання активних дієприкметників.	4
20	Творення та відмінювання пасивних дієприкметників.	4

Самостійна робота включає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, самостійне вивчення окремих тем чи питань, що не розглядаються в курсі лекцій, підготовку до практичних занять, виконання системи вправ практичного характеру, , підготовку до модульних контрольних робіт та заліку.

Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання: лекція, пояснення, бесіда, демонстрація, практична робота, вправи, проблемний виклад, частково-пошуковий метод.

Методи контролю

Усне опитування. Поточний контроль на лекційних та практичних заняттях. Підсумковий контроль. Річний іспит у письмовій формі.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне тестування та самостійна робота																			Підсумковий тест (іспит)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4		Змістовий модуль 5								
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18	Т 19		
2	2	2	2	2	3	3	4	2	2	6	4	6	4	6	4	6	50	100		

Оцінювання знань студентів: максимальна кількість балів за поточну успішність – 50, на іспиті – 50

Кожний з п'яти змістових модулів завершується контрольною письмовою роботою в тестах. Максимальна оцінка за письмову роботу у першому змістовому модулі – 6 балів, у другому змістовому модулі – 14 балів, у третьому змістовому модулі – 4 бали, у четвертому змістовому модулі – 6 балів та у п'ятому змістовому модулі – 20 балів.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	5	відмінно
81-89	B	4	дуже добре
71-80	C		добре
61-70	D	3	задовільно
51-60	E		достатньо
21-50	FX	2	незадовільно
			не зараховано

0-20	F	2	незадовільно (без права перездачі)	не зараховано (без права перездачі)
------	----------	---	--	---

Методичне забезпечення

1. Горшкова О. В. Хмелевская Т.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1985.
2. Дементьев А. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975.
3. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
4. Майборода А. В. Збірник вправ і завдань з старослов'янської мови. – К., 1969.
5. Трофимович К. К. Методичні вказівки до вивчення курсу «Старослов'янська мова» для студентів І курсу філологічного факультету. – Львів, 1989.
6. Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. – Львів, 1988.

Рекомендована література

Базова література

1. Беседина-Невзорова В. П. Старославянский язык. – Харьков, 1962.
2. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952.
3. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957.
4. Горшков А.И. Старославянский язык. – М., 1963.
5. Ёлкина Н. М. Старославянский язык. – М., 1960.
6. Иванова Т. А. Старославянский язык. – М., 1977.
7. Кривчик В. Ф., Можейко Н.С. Старославянский язык. – Минск, 1970.
8. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001.
9. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1975.
10. Матвеева-Исаева Л. В. Лекции по старославянскому языку. – Ленинград, 1958.
11. Моренець В. В. Старослов'янська мова: Історична фонетика. – К., 1973.
12. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.
13. Огієнко І. Історія церковно-слов'янської мови: Короткий науково-популярний нарис. – Варшава: Друк. Синодальна, 1931.
14. Огієнко І. Історія церковно-слов'янської мови. Повстання церковно-слов'янської мови. Костянтин і Мефодій. Їх життя і діяльність. – Варшава, 1926. – Т.1.
15. Огієнко І. Історія церковно-слов'янської мови. Фонетика церковно-слов'янської мови... – Варшава, 1927. – Т.3.

16. Огієнко І. Історія церковно-слов'янської мови: Пам'ятки старослов'янської мови X-XI віків. – Варшава, 1929. – Т.5. (Студії до української граматики: Видають Ів. Огієнко та Р. Смаль-Стоцький; Кн.5).
17. Селищев А. М. Старославянський язык. – М., 1951. – Ч. 1, 2.
18. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
19. Хабургаев Г. А. Старославянський язык. – М., 1974.
20. Хабургаев Г. А. Старославянський язык. – М., 1986.

Допоміжна

1. Бернштейн С. Б. Константин-философ и Мефодий. – М., 1984.
2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1961.
3. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. Чередования. Именные основы. – М., 1974.
4. Бирнбаум Х. Праславянський язык: достижения и проблемы его реконструкции. – М., 1987.
5. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. – К., 1952.
6. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Невідмінювані частини мови. – К., 1952.
7. Бородич В. В. Видовые отношения старославянского глагола. – М., 1952.
8. Бунина И. К. Система времен старославянского глагола. – М., 1959.
9. Бошкович Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1984.
10. Булаховський Л. А. Вступ до порівняльної граматики слов'янських мов: Фонетика праслов'янської мови. – Харків, 1927.
11. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.
12. Гадолина М. А. История форм личных и возвратных местоимений в славянских языках. – М., 1963.
13. Георгиев Е. Славянская письменность до Кирилла и Мефодия. – София, 1952.
14. Истрин В. А. Возникновение и развитие письма. – М., 1965.
15. Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки. – М., 1963.
16. Караславов С. Х. Солунські брати. – К., 1988.
17. Кондрашов Н. А. Славянские языки. – М., 1962.
18. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. – М., 1961.
19. Кузнецов П. С. Развитие индоевропейского склонения в общеславянском языке. – М., 1958.
20. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.
21. Нахтигал Р. Славянские языки. – М., 1963.
22. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.
23. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.
24. Селищев А. М. Введение в сравнительную грамматику славянских языков. Вып.1. - Казань, 1914.

25. Сказание о начале славянской письменности. – М., 1981.
26. Толстой Н. И. Значение кратких и полных прилагательных в старославянском языке // Вопр. славянск. языкозн. – М., 1957. – Вып. 2.
27. Цейтлин Р. М. Лексика старославянского языка. – М., 1977.

Хрестоматії

1. Стеценко А. Н. Хрестоматия по старославянскому языку. – М., 1984.

Словники

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. – Львів, 2001.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982-1989.
3. Словарь древнерусского языка (XI-XIV вв.): В 10 т. – М., 1988-1991.
4. Словарь русского языка XI-XVII вв. – М., 1975-1991.
5. Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков) Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. 2-е изд. – М., 1999.
6. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: В 2 т. – К., 1977-1978.
7. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.
8. Slovník jazyka staroslověnského. – Lexicon linguae palaeoslovenicae. (I. Praha 1966, LXXXIV + 853 s.; II. 1973, 638 s.; III. 1982, 671 s.; IV. 1997, 1046 s.). Sešity č. 1–45 Academia, č. 46–52 Euroslavica.